

Josep Pla, tunejat

Enric Vila
16-04-2010

Benvolguda Patrícia Gabancho,

Vinc de llegir el teu últim llibre, *El retorn dels catalans*. M'agrada que siguis tan optimista. També estic content de veure't publicar amb aquest ritme tan xiroi, d'*allegro ma non troppo*. El país necessita plomes clares, ordenades, populatxeres, que passin com l'aigua. Necessitem aigua, moltíssima aigua. Necessitem torrentades d'aigua fresca per revifar el jardí i fer una mica de neteja. Un ocellot m'havia dit que parlaves de mi, però no m'esperava ser el centre d'una obertura triomfal -amb el permís de la teva gosseta, evidentment.

En les tres primeres pàgines del llibre expliques molt bé la moral d'*El nostre heroi Josep Pla*. Com dius tu, s'han rendit pocs honors als catalans que van defensar el país durant el franquisme. Com dius tu, l'èpica del país està massa monopolitzada per la immigració. Veig que l'anècdota del meu avi, llançat del tramvia per disculpar-se en català, et va frapar. Dius que ho explico de passada, com si res. És veritat, està fet amb tota la intenció: la publicitat que em fas del llibre demostra que no calia posar-hi pas més èmfasi.

A Catalunya abusem del lirisme, com a mínim, des d'Antoni de Capmany, aquell savi que es va passar la vida intentant que els borbons li retornessin les propietats que la corona havia robat a la seva família el 1714. El lirisme ens ha permès estimar la utilitat per defensar allò que era necessari. El lirisme ha cantat el doble patriotisme, que ens ha servit per anar tirant. El liberalprovincialisme ha fet discursos llarguíssims, però la crua veritat l'hem dit sempre amb concisió i veu baixa. L'altre dia, un amic m'explicava que el seu avi havia conegut el Campesino, l'insigne revolucionari espanyol. Es veu que abans d'una batalla -no sé si a Belchite o a Biruhega- el Campesino va reunir la tropa. Va fer una gran arenga. Entre d'altres coses va dir que la guerra era culpa de Catalunya i que esperava que l'endemà els franquistes pelessin tots els catalans. L'home acabava la narració amb aquest laconisme: "Així és com la República pensava guanyar la guerra".

Jo, que tinc tantes coses a dir, admiro el do de la síntesi. La discreció és el llenguatge de la llibertat. La veritat és com la fama, només l'has de deixar treballar. Cal tenir paciència, perquè la gent té molta feina i no pot canviar de prejudicis cada dia. La gent només veu allò que li interessa i la veritat costa d'empassar. Fa unes setmanes, llegint una biografia de Hitler, vaig ensopegar amb una nota que Thomas Mann va escriure al seu dietari el 1933: "Ben mirat, no és cap calamitat que s'hagi posat fi d'una vegada al domini del sistema legal per part dels jueus". No només em va sorprendre que l'antinazi per excel·lència escrivís això mentre famílies senceres eren portades a la misèria, sinó també que el biògraf, Ian Kershaw, interpretés així la nota: "Mann va incórrer en certes vacil·lacions inicials respecte al nou règim i va **insinuar** una aprovació de la llei antijueva" (la negreta és meua).

Em vaig adonar que, si Hitler no arriba a posar el gas, potser avui els jueus correrien per Europa menjant herba i nosaltres fariem teories la mar de creatives sobre el seu comportament. Dels crims dels estats, només en percebem el significat moral quan el món els anomena amb grans paraules, com ara genocidi o crims de guerra. Sense gas, és lògic que la història dels catalans generi confusions. Quina importància té el Campesino? A qui pot treure el son que ens hagin "tunejat" a Josep Pla? Celebro que subscriviu la meua tesi, encara més tenint en compte que Pla és un personatge que no t'agrada.

Deixa que t'expliqui una anècdota. En l'apogeu mediàtic del meu llibre, van venir tres senyors de Madrid, vestits de turistes anglesos i suant la cansalada de l'estiu urbà. Em van muntar un plató a casa i em van fer una entrevista llarguíssima, amb l'escriptori del meu avi de fons, damunt del qual hi tinc una bola del món preciosa. Eren l'equip de Culturas-es, de TVE. L'entrevistador va mostrar molt interès a saber si considerava Pla un escriptor bilingüe. Vaig citar cartes recollides a l'epistolari Pla-Cruzet, vaig citar el seu famós article *El bilingüisme*, vaig mirar d'explicar-li les peculiaritats de la guerra civil i del franquisme a Catalunya, li vaig raonar per què Pla no va rebre el premi d'honor de les lletres catalanes, li vaig parlar dels contactes amb Tarradellas i de com es va treure de sobre Manuel Aznar, quan l'avi de l'expresident el va voler fitxar per *La Vanguardia* als anys 60.

Vaig mirar de fer-li entendre la importància que té l'autenticitat pels escriptors i que el drama de la censura no radica només en allò que no et permet de dir sinó, sobretot, en allò que t'obliga a dir; per com t'estrafà l'humanitat obligant-te a encaixar els pensaments en lògiques

OPINIO - Altres articles

Bricolatge polític

Ferran Sáez Mateu

Honors, mèrits i homenatges

Francesc-Marc Álvaro

Espanyol i federalista

Jordi Cabré

Tot això quedarà impune?

Vicent Sanchis

Jo ja conec la sentència de l'Estatut

Ferran Sáez Mateu

Una Europa del 'Fair Play'

Enric Vila

Carod i la complicitat

Marçal Sintes

argumentatives i sistemes de conceptes que tu mai no empraries.

Vam parlar de moltes coses. El presentador va fer-me llegir fragments de Pla davant la càmera. No recordo si li vaig llegir aquella carta de Pla a Porcel on li diu que no escrigui sobre Espanya sinó sobre els Països Catalans. Li vaig explicar que la pagesia és la base de qualsevol país i que, per tant, era l'univers que permetia Pla connectar amb la Catalunya políticament decapitada i culturalment emmudida. Tot i que m'entrebancó quan parlo, el presentador em va felicitar per un parell o tres de reflexions "molt interessants". Va explicar-me que havia entrevistat una colla de catalans més: Xavier Pla, Arcadi Espada, Salvador Panikker, Carles Sentís, Xavier Pericay, Lluís Bonada, Maria J. Gallofré, Jordi Pujol, Valentí Puig. Abans de marxar, em va dir que, a Madrid, Pla no el llegeix ni Déu. El valor que Espanya dóna a Pla l'he comprovat personalment a la biblioteca de l'Institut Cervantes de Londres, on tenen un sol llibre seu en un racó, entre la resta de literatura indígena. Com ja m'esperava, sóc l'únic de la colla que no surto al reportatge. Ara, per escriure't aquesta carta, m'he pres la molèstia de buscar-lo a internet i comprovar-ho.

Quan parlen del Premi d'honor de les Lletres catalanes, Boadella diu: "*Pla fue víctima de esta lacra catalana que mezcla lo político i lo civil*". Immediatament, la veu en *off* remata que la marginació de Pla a Catalunya va ser compensada amb "el reconocimiento de los príncipes de España". Sentís explica l'anècdota de la bullabesa; Pujol com, durant la transició, intentava convèncer a Pla "*que Espanya ha canviado*". Espada agafa l'article *Retorno de un catalán a Gerona* i l'explica a la seva manera. Aznar s'infla com un periquito parlant de l'amistat entre l'escriptor i el seu avi i diu que Pla és un "*gran escritor español*". I afegeix: "*Tiene algo que no es muy propio de los espanyoles, que es el sentido del humor*". És un reportatge interessant. Al final, has entès perquè la cultura espanyola té tanta capacitat de matis i tan prestigi al món.

No hi ha res que hagi contribuït tant a forjar la cultura espanyola com la combinació de la lírica liberalprovincialista de Barcelona i la retòrica patriòtera de funcionari ras que gasten a Madrid. A mi, com pots comprendre, ja m'agrada que m'ho posin fàcil. Jo escric. A Catalunya hi ha hagut massa escriptors polititzats, pendents de quin país tenien darrera per escriure. Ara fa quatre dies em va trucar un autor que ven novel·les a cabassos. Em va felicitar pel llibre, em va dir que era molt valent: "Jo no hauria tingut els collons d'escriure el que tu escris de *La Vanguardia*". La veritat: si no m'arriba a dir que havia devorat *El nostre heroi*, m'hauria deprimir. A mi, només m'interessa arribar a escriure prou bé per posar paraules a les nostres petites misèries i heroïsmes; justament perquè són tan petites sospito que han de ser molt universals.

Això que dic, però, ja ho expliques tu a *El fil secret de la història*. La cultura catalana ha tingut sempre un component d'esoterisme, de subversió subterrània, s'ha desenvolupat a les catacumbes de la història per una combinació màgica d'heroïsmes i covardia. En el nou llibre parles com si, aquest país, ara hagués de sortir a la superfície. Jo també percebo canvis, però no ho sé, ja en parlarem del "retorn dels catalans". Em sembla que si tornen serà a poc a poc, com aquestes bèsties esquelètiques i desconfiades que no mengen a la teva mà fins després de moltes vegades de deixar-los el menjar en una safata. De vegades, de tan porugues i escèptiques que s'han tornat, es moren igualment de gana i les seves despulles serveixen per alimentar una bèstia més tonta i més grassa.

Dóna records a la Dina, és una gosseta encantadora.

Enric